

ZDZISŁAW BIEGAŃSKI

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Profesor Janusz Rulka (1936–2016)

Profesor Janusz Rulka urodził się 5 lipca 1936 roku w Płocku. Po II wojnie światowej mieszkał początkowo we Wrocławiu. Tam ukończył szkołę średnią, następnie podjął studia historyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, które ukończył w 1956 roku, w wieku 20 lat, uzyskując dyplom magistra historii. Po studiach przez pewien czas pracował jako instruktor klubu młodzieżowego, nauczyciel i wychowawca w internacie szkoły zawodowej, a w latach 1959–1964 jako nauczyciel w Liceum Pedagogicznym.

Profesor Janusz Rulka przez większość swego życia był związany ze szkolnictwem wyższym. W latach 1964–1967 był zatrudniony w Studium Nauczycielskim, zaś po obronie pracy doktorskiej w 1967 roku został zatrudniony jako adiunkt w Instytucie Historii i Archiwistyki na UMK w Toruniu. Od 1974 roku związał się z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Bydgoszczy i przez przeszło trzydzieści lat wykładał na tej uczelni – najpierw we wspomnianej WSP, następnie Akademii Bydgoskiej i Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego – jej kontynuatorach. W 1975 roku uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego, zaś w 1993 roku tytuł profesora nauk humanistycznych. Po przejściu na emeryturę nauczał w Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy.

Profesor Janusz Rulka w latach 1974–1975 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Pedagogicznego, w latach 1975–1980 prorektora ds. nauki w WSP w Bydgoszczy, a w latach 1990–1996 był prodziekanem Wydziału Humanistycznego tejże uczelni. Przez wiele lat kierował Zakładem Dydaktyki w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, a następnie Zakładem Dydaktyki i Wiedzy o Społeczeństwie w WSP/AB/Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy aż do przejścia na emeryturę w 2005 roku.

Profesor Janusz Rulka był członkiem licznych towarzystw i organizacji krajowych oraz zagranicznych, m.in. Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 1982–1985. W tych trudnych latach Rada toczyła boje o interesy i godność nauki i szkolnictwa wyższego, zaś Janusz Rulka należał do grona żelaznych dyskutantów, prezentujących opinie środowiska historycznego. Był też członkiem Komisji Dydaktyki Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk (wiceprzewodniczący), Międzynarodowego Stowarzyszenia Dydaktyków Historii, Komisji Dydaktycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego (przewodniczył jej w latach 1978–1980), był członkiem Zarządu Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego (przewodniczący Wydziału Humanistycznego), ekspertem Ministra Oświaty, konsultantem Międzynarodowego Instytutu Podręczników Szkolnych w Brunszwiku. Profesor Janusz Rulka brał udział w pracach kolegium redakcyjnego czasopism „Wiadomości Historyczne” i „Edukacja Humanistyczna”, współpracował z Instytutami Historii w Greifswaldzie i Rostocku, z Wydawnictwami Szkolnymi i Pedagogicznymi oraz innymi instytucjami.

Profesor Janusz Rulka opublikował ponad 200 artykułów naukowych i opracowań książkowych. Jest autorem podręczników szkolnych, przewodników metodycznych i programów nauczania, zeszytów do ćwiczeń z historii. Wydał także wspomnienia. Podręczniki do wiedzy obywatelskiej jego autorstwa ukazały się w nakładzie przekraczającym milion egzemplarzy.

Wypromował 9 doktorów oraz ponad 200 magistrów. Do najważniejszych publikacji Profesora należy zaliczyć książki: *Wpływ filmu na rozwój myślenia historycznego uczniów* (1969), *Recepcja informacji polityczno-społecznych przez młodzież* (1975) i *Przemiany świadomości historycznych młodzieży* (1981). Do grona Jego wychowanków zaliczyć należy uznanych dydaktyków: Małgorzatę Chen-Winclawską, Zbigniewa Korsaka, Izabelę Lewandowską, Teresę Maresz, Ewę Puls, Elżbietę Szeffler, Barbarę Tarnowską, Leszka Wichrowskiego.

W pracy naukowej swobodnie poruszał się po różnych polach badawczych w zakresie dydaktyki historii i wiedzy o społeczeństwie. Często wychodził także poza granice obranej specjalności. Podejmował przede wszystkim problematykę przemian świadomości historycznej młodzieży, roli mediów w edukacji społecznej i historycznej, ale także prowadził badania nad osobowością nauczyciela historii, jego warszatem i efektywnością nauczania historii. Starał się bronić podmiotowego charakteru działań dydaktycznych nauczycieli historii, ich autonomii w procesie nauczania. Realizował centralne programy badawcze: „Środki masowego komunikowania w edukacji równoległej 1978–1981” oraz „Grunwald, stosunki polsko-krzyżackie i polsko-niemieckie w świadomości historycznej młodzieży (1988–1990)”. Jego publikacje miały znaczną wartość poznawczą, były cytowane w Polsce i za granicą, ale przede wszystkim były przydatne dla nauczycieli historii.

Oprócz prac naukowych publikował także wspomnienia i opowiadania, w których nawiązywał do swoich przeżyć i doświadczeń, m.in. tomik zatytułowany *Niewidoma z Chetmna: opowiadania turystyczne, rodzinne i szpitalne z XX wieku* (Instytut Wydawniczy Świadectwo, Bydgoszcz 2010), *Wspomnienia z pierwszego okresu pracy zawodowej w Bydgoszczy* („Kronika Bydgoska”, t. 34 i 35), a także wspomnienia z okresu studiów historycznych na UMK w Toruniu. W tekstach tych dostrzec można głęboki szacunek dla wysiłków kilku pokoleń nauczycieli polskich, którzy nie bacząc na nieraz trudne warunki pracy i niesatysfakcjonujące zarobki, osiągnęli znakomite rezultaty w edukacji dzieci i młodzieży. Profesor pisał m.in.: „Miałem to szczęście spotkania wtedy ostatniego pokolenia kolegów – nauczycieli, dla których naturalnym zjawiskiem była nie praca, lecz służba. Ich życie było naturalnie traktowane służbą: wobec młodzieży, idei powszechnej edukacji, społeczeństwa i Polski”.

W uznaniu niezwykle bogatej i owocnej pracy naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej i społecznej Profesor otrzymał kilkadziesiąt wyróżnień i odznaczeń, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Komisji Edukacji Narodowej, kilkakrotnie nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1969, 1975, 1978, 1990).

Był wielkim miłośnikiem dyskusji na trudne tematy, lubił przekonywać, bardziej niż być przekonywanym. Wiele zagadnień interpretował w sposób kontrowersyjny, co wynikało z wielkiej wrażliwości, troski a zarazem emocjonalnego podejścia do rzeczywistości społeczno-politycznej. Uczestniczył

w dziesiątkach konferencji naukowych, wygłaszał referaty, m.in. w Pradze, Brnie, Budapeszcie, Esztergom, Sofii, Błagojewsku, Leningradzie, Tallinie, Lundzie, Kopenhadze, Rostocku i Greifswaldzie. Brał udział przy organizacji i w pracach Letnich Akademii Nauczycieli Historii, które odbywały się na Węgrzech – w Keszthely (1973) i Debreczynie (1986).

Profesor Janusz Rulka przez wiele lat zmagał się z chorobą serca. Pomimo tego nigdy nie uskarżał się i żarliwie, z życzliwością wobec Kolegów i Koleżanek oraz studentów podejmował kolejne wyzwania na niwie nauki i edukacji. Dla wielu z nas Profesor był nauczycielem, autorytetem wskazującym drogę, Osobą, na której bezinteresowną pomoc i radę zawsze można było liczyć. Panie Profesorze, pozostawiasz myśli, słowa i uczynki, których waga będzie jeszcze długo rozważana przez wychowanków, słuchaczy i uczestników zajęć akademickich. Tak długo, jak sięgać będzie ich pamięć, a nawet dłużej, gdyż wiele tych śladów działań Profesora zostało zapisanych na kartach opublikowanych dzieł. „Nie wszystek umrę” – napisał Horacy. Panie Profesorze, rozpocząłeś teraz niekończącą się debatę, na którą, prędzej czy później, przyjdziemy my – Twoi przyjaciele, znajomi, koledzy i uczestnicy spotkań dyskusyjnych.